

GRUP PRAXIS 75, UNA REVISIÓ NECESSÀRIA

QUINZE ANYS (1975-1990) DE CRÒNICA APASSIONADA I CRÍTICA SORNEGUERA DE LA REALITAT DES DE L'ACTIVISME GRÀFIC

Les festes de Girona d'enguany han vist la inauguració al Museu d'Història de la Ciutat d'una exposició retrospectiva dedicada al Grup Praxis 75 i la seva guerrilla comunicativa. La mostra, que es podrà veure fins al 12 de febrer de 2012, ha estat comissariada per l'autor d'aquest text, dissenyada per Marcel Dalmau i conté un audiovisual de Gerard Bagué.

NARCÍS SELLES > TEXT

A la gent jove interessada per la cultura visual possiblement no els dirà gaire res el nom que encapçala aquest article, en part perquè fa més de vint anys que el grup es va dissoldre, però també perquè les formes de percepció i judici dominants durant bona part d'aquest període s'han situat lluny dels plantejaments ètics i estètics que defensava el Grup Praxis. Avui, un cop s'han esvaït bastants dels prejudicis ideològics que van amaran aquella època i en què disposem d'un coneixement molt més precís, contrastat i profund de les dinàmiques artístiques locals i internacionals que s'hi van desenvolupar, resulta un bon moment per fer-ne la revisió. A més, la recuperació del grup està justi-

ficada perquè una part de la seva obra apunta qüestions que, en la nostra era digital i postfotogràfica, han adquirit una gran rellevància, tant en el pensament artístic com en l'àmbit d'una quotidianitat saturada d'imatges; i també per la pertinència de molts dels temes que van tractar (la qüestió mediambiental, el descrèdit de la política, la crisi de l'esquerra, etc.).

La recuperació del grup està justificada perquè una part de la seva obra apunta qüestions que, en la nostra era digital i postfotogràfica, han adquirit una gran rellevància

Moments d'una trajectòria

El Grup Praxis 75, format per Lluís Bosch Martí i Bep Marquès, es va crear a Girona al final de la dictadura, en un context de creixent mobilització de les forces contràries al règim totalitari. La seva activitat es va estendre durant els anys vuitanta del segle passat. D'aquest recorregut temporal podem destacar-ne tres moments, a partir de les relacions que van establir amb el seu entorn social, polític i cultural:

1. L'emergència. Des de la seva constitució, el grup va adoptar una actitud crítica cap al franquisme i els interessos dels qui el representaven, així com una identificació amb les organitzacions defensores de la ruptura amb l'ordre autoritari. Una part de la

seva activitat la va canalitzar a través de l'Assemblea Democràtica d'Artistes de Girona (ADAG), un col·lectiu que pretenia dinamitzar la lluita sociopolítica des de l'art i establir nous vincles entre aspectes de la realitat i les pràctiques esteticosimbòliques. Per un altre costat, el grup publicava a la revista *Presència* els seus collages, basats en la tècnica de retallar i enganxar, en què tractava fets de l'actualitat política des d'una mirada entre crítica i sorneguera.

2. La consolidació. En les primeres eleccions municipals, la parella activista va donar suport al PSC. El seu objectiu prioritari era consolidar els avenços democràtics –ni que fos una democràcia precària i condicionada per les estructures de poder i els aparells de dominació del vell estat franquista– i propiciar-ne el desenvolupament, sovint potenciant el debat i exercint formes de dissens. Aquest fou el període en què el grup va tenir una major irradiació pública, amb col·laboracions gràfiques a *Presència* i el *Punt Diari*, així com en la premsa independent i alternativa (*La Fullaraca*, *La Xinxeta* i *El Batall*), i en què va exercir una incansable tasca d'animació sociocultural. Va rebre encàrrecs d'institucions, d'entitats cíviques i d'empreses privades. Entre altres, cal

>> *El Grup Praxis 75, format per Bep Marquès i Lluís Bosch Martí.*

subratllar comandes de l'Ajuntament, de la Diputació de Girona o de Narcís Agustí, propietari de les llavors flamants Multisales Catalunya i del cinema Ultònia.

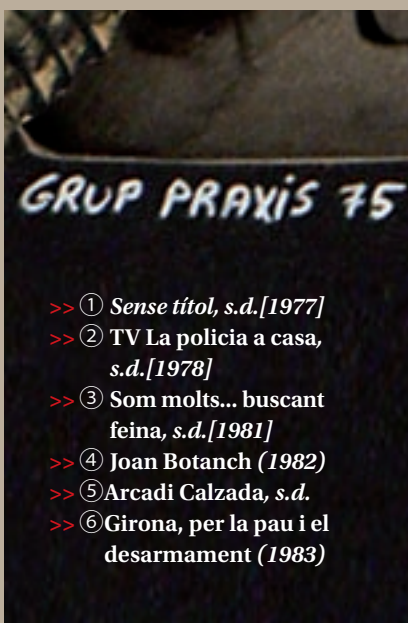
3. La virada estratègica (1983-1990). La progressiva agudització de la mirada crítica de Bosch i Marquès cap a les limitacions del nou sistema polític i cap a les renúncies i els acomodaments de les forces d'esquerra va començar a produir tensions amb els partits de govern. I l'any 1983 es va produir la ruptura entre el món políticocultural que havia capitalitzat la sortida de la dictadura i el Grup Praxis, el qual va perdre les plataformes de què disposava en els principals mitjans de comunicació. Davant d'aquesta situ-

Una de les intencions del grup era emprar l'arsenal visual generat per la indústria cultural per desmuntar-ne la retòrica, evidenciar les seves fal·làcies i capgirar-ne els sentits

>> *La poètica bestial de les mil mans (1978).*

ació, va reformular la seva estratègia i va passar a inserir-se en els moviments socials més actius de Girona, com ara l'independentisme, l'ecologisme o el pacifisme, que representaven els nous subjectes de contestació sorgits en la nova circumstància històrica. Així, la vindicació del dret a la lliure determinació dels pobles, la crítica a l'espectacularització de la política, la lluita antinuclear, l'oposició a l'OTAN o la defensa de la vall de Sant Daniel es van convertir en motius inspiradors del seu treball gràfic.

>> Lluís Bosch Martí i Bep Marquès treballant al taller.

Una nova relació entre l'art i els seus entorns

L'obra del Grup Praxis 75 s'emmarca en el procés de redefinició que, des dels anys seixanta, afectava les relacions entre l'art elevat i les noves cultures populars i de masses. A la regió de Girona, Lluís Güell va ser un dels pioners d'aquest canvi de sensibilitat pel qual l'artista baixava del seu pedestal i posava la seva obra en diàleg amb el món circumdant, sobretot a partir de les representacions vehiculades pels mitjans de difusió i de la producció visual generada per la societat de consum. El referent d'Estampa Popular, on va participar Bosch Martí, també formava part d'aquesta tendència.

Ara bé, aquest diàleg prenia sentits molt diferents, ja que la posició i els interessos dels artistes també eren diversos. En uns casos, hi havia un encantament acrític cap a aquestes imatgeries o bé s'hi establia un intercanvi d'ordre predominantment lúdic; en altres casos es donava una actitud reflexiva que inquiria en les possibilitats lingüístiques i conceptuals de les noves tecnologies. Dins aquesta darrera orientació, Pere Noguera fou un dels autors més receptius a aquest tipus d'indagacions. Quant al Grup Praxis, la seva interlocució partia d'una radicalitat ideològica inspirada en un marxisme heterodox de ressons frankfurtians, una sensibilitat llibertària i una actitud vital amarada d'ironia i

sarcasme. No casualment la seva marca identificadora aplegava els dos Marx, Karl i Groucho. Una de les intencions del grup era emprar l'arsenal visual generat per la indústria cultural per desmuntar-ne la retòrica, evidenciar les seves fal·làcies i capgirar-ne els sentits.

Trets definidors d'una pràctica

La manera de fer del Grup Praxis 75 qüestionava tant la idea d'originalitat, atès que es basava en la confiscació i la manipulació d'imatges i textos ja existents, com la d'obra única, ja que bona part de la seva producció es va canalitzar mitjançant cartells, murals, llibres i calendaris o bé des de la premsa periòdica.

Un dels aspectes fonamentals de la seva aportació fou la utilització del muntatge, això és, la combinació de materials impresos extrets de diferents contextos per produir una nova significació. Aquest recurs s'inspirava en tècniques, mètodes i processos de conceptualització provinents del collage, el fotocollage i el fotomuntatge, en especial de les experiències dels dadaïstes alemanys d'entreguerres, però alhora

La poètica visual del grup s'assentava en un ric desplegament de figures retòriques sovint posades al servei d'un objectiu desmitificador

>> Portada del llibret La humanitat, en perill d'extinció (1983), editat pel Col·lectiu Ecologista de Girona.

recollia suggeriments dels nous realismes, l'art pop, la figuració narrativa o les pràctiques crítiques i activistes del seu temps. També caldria esmentar, en la seva genealogia, el ressò d'experiències històriques com la cartellística política dels anys trenta o la premsa satírica republicana i llibertària.

En l'obra del grup es posaven en relació referents iconogràfics de l'art culte –antic, modern i contemporani– amb imatges de les cultures industrials i dels universos mediàtics –de la publicitat a les revistes il·lustrades, dels cartells propagandístics a les historietes gràfiques–. De les obres integrades en el món del Grup Praxis i sotmeses a processos de muntatge i resignificació, podríem esmentar un ampli ventall d'autories: de Leonardo da Vinci a l'Equip Crònica, de Frans Hals a Helios Gómez, de Giuseppe Pellizza a José Guadalupe Posada, de Francisco de Goya a Pablo Picasso, o, en fi, d'Eugène Delacroix a Joan Genovès. També cal mencionar la incorporació de fotogrames de pel·lícules de cineastes com Serguei Eisenstein, Charlie Chaplin o Luis Buñuel, o dels fotomuntadors John Heartfield, George Grosz, Raoul Hausman, Hanna Höch, Aleksandr Rodtchenko, Herbert Bayer, Josep Renau o Peter Kennard; o bé de dibuixos de notaires i il·lustradors com Joseph Shus-

>> La batalla de los simios gigantes (1983) i a l'esquerra, Eleccions a Girona, s.d. [1983].

ter, Jack Kirby, Charles Schulz, Josep Escobar, Robert Crumb, Summers, Ops, Chumy Chúmez, Guillén, Perich o els col·lectius Onomatopeya i Bazooka. En un altre pla, cal apuntar l'ús de fotografies de Salvador Martí.

La poètica visual del grup s'assenyava en un ric desplegament de figures retòriques (repeticions, paral·lelismes, antítesis, hipèrboles, comparacions, metonímies, metàfores...), sovint posades al servei d'un objectiu desmitificador. Des d'un punt de vista funcional, la seva obra –on convivien l'al·legoria, l'*agit-prop* i el pamflet– va esdevenir tant un instrument de lluita politicoideològica com una mena de crònica esperpèntica de la realitat, de la qual pretenia evidenciar els sentits soterrats mitjançant la deformació de personatges i situacions. Un altre vessant de la seva producció responia als afanys de recuperació de la memòria que emergiren arran de la represa democràtica, i en aquest sentit el Grup Praxis va exercir un paper de rescat i de propagació d'aspectes de la història amb una marcada voluntat il·lustrativa i didàctica.

Aquest conjunt de característiques, a les quals caldria afegir la utilització de canals de difusió alternatius als de l'art establert –com ateneus, casals, centres d'ensenyament, llibreries o bars–, ens permet contemplar la seva pràctica com un veritable assaig de cultura visual d'aspiració popular i esperit carnavalesc, pensat per connectar amb capes àmplies de la població.

La necessària reinterpretació del passat

La revisió historiogràfica del Grup Praxis 75, poc valorat per la crítica artística del seu temps, evidencia que, per sota de la suposada despolitització de l'art dels «feliços vuitanta», van sorgir iniciatives d'una notable acuitat ideològica, riquesa lingüística i fonamentació teòrica, i, alhora, radicalment compromeses en la transformació de l'estat de les coses. A més, la trajectòria del grup té una rellevància històrica indubtable, d'una banda perquè constitueix una baula entre els moviments artístics contestataris dels seixanta i primers setanta i les noves manifestacions dels noranta receptives al món social; pel que fa a la regió de Girona, podríem parlar d'un «fil roig» que vincula les pràctiques supraindividuals del Tint-2, l'ADAG, el Grup Praxis i el Group Public Projects. I, per altra banda, l'aportació conjunta de Bosch i Marquès mantenia una notable sincronia amb algunes de les pràctiques crítiques que van emergir

Un dels aspectes fonamentals de la seva aportació fou la utilització del muntatge, això és, la combinació de materials impresos extrets de diferents contextos per produir una nova significació

en països com el Regne Unit i els Estats Units –pensem en noms com Pete Dunne, Loraine Leeson, Peter Kennard o Martha Rosler–, i que a Catalunya i a Espanya, sota l'embadaliment de neotradicionalismes diversos, entotsolaments estètics i afanys mercantils, van tenir un ressò molt escàs.

Entre altres mèrits de l'equip gironí, cal esmentar la seva perspicàcia a l'hora de copsar el lloc privilegiat de la imatge en la nova societat, així com l'exercici d'una pràctica que feia visibles els conflictes i conflictivitzava les formes instituïdes de veure i percebre la realitat. També s'ha de valorar el fet que el grup desenvolupés bona part de la seva obra enmig d'una incomprensió i un distanciament gairebé generalitzats per part del món intel·lectual local –amb les excepcions d'Enric Marquès, Narcís-Jordi Aragó o el primer Jaume Fàbrega–, i sense respondre a cap mena de mimetisme superficial en relació amb els moviments internacionals, sinó com el resultat original d'un pregon arrelat al seu propi context sociocultural. Tot plegat atorga al Grup Praxis 75 un valor excepcional i una transcendència indubtable en el camp de la creativitat comunicativa de l'època.

Narcís Selles és historiadore de l'art.